

TEMA | LANDSBYER UNDER PRES

Leder: Byfornyelse på landet	side 3
Hjælp til udsatte landsbyer	side 4
Kort nyt	side 6
Landsby med lækkert hår	side 8
Dårlige boliger i landets yderområder	side 12
Debat: Skal man holde liv i landsbyerne for enhver pris?	side 14
Essay: Hørdum - En solstrålehistorie	side 16
Det 59. Danske Byplanmøde	side 18
Landsbyproblemer på den kommunale dagsorden	side 20
Imellem Gedser og Fanø	side 22

BYPLAN NYT nr. 1 / 2009 (7. årgang)

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Marie Horskær Partoft

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: mp@byplanlab.dk

www.byplanlab.dk

Annoncer
mp@byplanlab.dk
Bestilles senest
24. marts 2009

Layout
Bjarke Fogh
Bastian Junker

Oplag
3150

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Nr. 2 i 2009 udkommer i april
Det har temaet:
Bæredygtig udvikling -
fremtidens planlægning

Forsideillustration:
Fotograf: Christina Hauschildt

Signerede artikler står for
forfatterens regning,
usignede for den
ansvarshavende
redaktørs regning

Temaartiklerne er sponsoreret
af:

BYPLANLABORATORIETS KURSER FORÅR 2009

LANDSBYER UNDER PRES

Netværksseminar 12. marts
Netværksseminar om områdefornyelse
og andre redskaber, som kommunerne
kan bruge til udvikling af landsbyerne.
Seminaret arrangeres for Velfærdsmini-
steriet

ET HELT BOLIGMARKED

1-dags kursus i Ballerup d. 22. april
Hvordan skabes et sammenhængende
boligmarked i kommunen? Hvad kan
planlægges, og hvordan kan samarbejdet
mellem kommune og boligorganisatio-
ner tilrettelægges? Kurset vil tage
udgangspunkt i erfaringerne fra Ballerup
kommune.

MILJØVURDERING AF PLANER

Kursus i Korsør 5.-6. maj
Videreudvikling af tidligere kurser.
Loven, vejledningen og eksempelsamlin-
gen.

ÅBEN LAND KONFERENCEN

11.-12. juni
Videreudvikling af Åben Land-konferen-
cen (afholdes for 12. gang)

LIV I BYMIDTEN

Studietur til Tyskland og Holland til
foråret
Det bliver stadig sværere for mindre
byer at fastholde handlende og livet i
bymidten. Hvilke strategier benytter små
og mellemstore tyske og hollandske
byer?

FYSISKE HELHEDSPLEANER OG

FREMTIDSSIKRING

Kursus i Odense 13.-14. maj
Vejledning og øvelser om fremtidssikring
og helhedsplaner i almene bebyggelser
Videreudvikling af kursus afholdt i 2008.
Ved overtegning gentages det.

BYRUM

Kursus i Fredericia og Vejle 15.-16. juni
Om byrum og bevægelse med besigtig-
elser
i Fredericia og Vejle.

NYETIDER – BYPLAN TIL TIDEN

I 2009 udkommer Byplan til tiden!

Byplan lander hos abonnenterne i marts, maj, oktober og december!

Gå ikke glip af det faglige, kritiske tidsskrift om planlægning!

Tegn abonnement for hele 2009 for kr. 525,-

Henvendelse til bj@byplanlab.dk

LEDER

Byfornyelse på landet?

De danske landsbyer er meget forskellige. Nogle landsbyer er velfungerende med smukke huse, aktive beboere og stærke sociale netværk. En ny undersøgelse fra Syddansk Universitet viser, at det især er dem, der er beliggende på Margueritrutten. Du kan læse en beretning fra sådan en landsby her i bladet.

Andre landsbyer er under pres, fordi den grænseløse by trænger sig på med behov for udstykninger, der i sidste ende kan ødelægge landsbyernes særpræg og en bæredygtig udvikling i kommunen.

Endelig er der de mange landsbyer, der er truet af forfald. Det er et synligt problem for alle, der bevæger sig i det danske landskab. Det er et problem, der har været en del i medierne i de sidste par år. Men det er det ikke blevet mindre af.

Dansk Byplanlaboratorium var med til at evaluere byfornyelsesloven sidste år. Her viste det sig, at mange kommuner ser det som deres største udfordring, at landsbyer forfalder. Boligerne er i ringe stand og mange står tilbage som ruiner. Problemerne er især udtalt i kommunerne omkring Limfjorden, Himmerland, Sønderjylland samt Langeland og Lolland. Thorkild Ærø fra SBI var projektleder på evalueringen og interviewer her i bladet et par af de kommuner, der står med problemet til daglig. Der er forskellige midler, de kan ty til hvis de f.eks. vil nedrive ejendomme. Men det er ikke helt let. For at hjælpe kommunerne har velfærdsministeriet netop udgivet en vejledning: Udvikling af landsbyer – en værktøjskasse.

Men det er ikke alle landsbyer, der kan udvikles. Det er nødvendigt at prioritere. Ressourcerne skal bruges der, hvor der er potentialer. Som Henrik Christoffersen fra Cepos siger, så skal man ikke holde landsbyerne kunstigt i live.

Efter min mening bør man heller ikke lade landsbyerne forfalde helt uden planlægning eller offentlige tilskud. Her er jeg uenig med Henrik Christoffersen. Markedet kan ikke løse alle problemer. Vi kan ikke leve med, at børn vokser op under sundhedsfarlige og trøstesløse forhold, der minder om dem, vi så i de klassiske slumområder før i tiden. Vi kan heller ikke leve med såkaldte skodlandsbyer, hvor bygningerne falder ned om ørene på os. Derfor vil der stadig være brug for byfornyelsesmidler i landsbyerne. Og der er brug for flere midler end der er til rådighed. Disse midler kan så kobles med fx landdistriktsmidler.

Visse landsbysamfund kan og skal udvikles, men det er også vigtigt, at der sker en gradvis afvikling af de landsbyer, der ikke er bæredygtige på lang sigt. Der er en svær kommunalpolitisk opgave at prioritere – men det er ikke desto mindre en nødvendig opgave.

Ellen Højgaard Jensen

Foto: Lisa Gedsø og Sille Christiane Linnet

TEMA | LANDSBYER UNDER PRES

Byplan Nyt tegner et øjebliksbillede og giver et indtryk af, hvad der rører sig i de danske landsbyer. Vi stiller spørgsmålet: Hvordan skal de danske landsbyer udvikle sig i fremtiden? Flere forsknings- og udviklingsprojekter er allerede i gang med at undersøge landsbyernes fremtid.

Vi vil sætte fokus på de igangværende projekter og initiativer samt inspirere til, hvordan man i fremtiden kan planlægge, bruge og udvikle landsbyerne.

T E M A

HJÆLP TIL UDSATTE LANDSBYER

Ny vejledning fra Velfærdsministeriet giver kommunerne værktøjer til at skabe positiv udvikling i landsbyerne og fokusere indsatsen.

Af journalist Marie Leth Rasmussen

Industrialiseringen af landbruget og affolkningen af landet har skabt en stemning af mismod i mange landsbyer, hvor tomme og dårlige boliger, et nedslidt bymiljø og mangel på rekreative kvaliteter tegner et billede af et landsbyliv i forfald.

”Mange landsbyer havner i en nedadgående spiral. Har de først fået et par tomme og nedslidte huse, er der ingen, der har lyst til at flytte dertil. Udviklingen går i stå, og landsbyen bliver ligeså langsomt drænet for gode kræfter” siger *Pia Scott Hansen* fra Velfærdsministeriet, som har været med til at skrive en ny vejledning om udvikling af landsbyer til kommunerne.

Inspirationskatalog

Vejledningen skal hjælpe kommunerne med at skabe en positiv udvikling i landsbyerne

og er blevet til i samarbejde mellem flere ministerier, KL og landsbyernes interesseorganisationer. Vejledningen samler for første gang al relevant lovgivning på området, så kommunerne kan få et overblik over, hvilke tiltag de kan sætte i værk for at skabe den udvikling, de ønsker. Vejledningen er også et inspirationskatalog, hvor kommunale planlæggere kan læse om, hvad andre kommuner har gjort for at vende udviklingen og få idéer til at håndtere udfordringerne i deres egen kommune. Et af emnerne i vejledningen er tomme huse, der står og forfalder ude i landsbyerne:

”Tomme huse kan blive meget dyre for kommunerne, hvis de bliver opkøbt af spekulanter, som udlejer dem til ressourcetsvage borgere, der må leve under helt kritisable forhold, og som bringer landsbyen yderligere

nedad på ranglisten over attraktive bosætningssteder. Derfor skal man sætte ind mod tomme boliger, hvis man skal skabe en positiv spiral i landsbyen” siger *Pia Scott Hansen*. Vejledningen klæder også kommunerne på til at tackle de problemer, der kan være med skrot eller gamle bilvrak foran ejendomme, som sender et signal om forfald, hvilket kan afskrække mulige tilflyttere. Her kan kommunen i mange tilfælde tage bygge-loven eller miljøbeskyttelsesloven i brug for at få ryddet affaldet.

Kommunerne skal prioritere

Det vil ofte være nødvendigt, at kommunerne tager initiativet og er med til at finansiere den indsats, der kan sættes ind mod problemerne i landsbyerne. Skal en ejendom rives ned eller sættes i stand koster det ofte et par hundrede tusinde kroner. Er ejeren

Velfærdsministeriets nye vejledning

”Udvikling af landsbyer – En værktøjskasse”

Formål

Vejledningens formål er at sætte fokus på mulighederne i de landsbyer, der har udfordringer som dårlige bygninger, et nedslidt bymiljø eller generelt forfald mv. Vejledningen giver kommunerne et overblik over den gældende lovgivning og de tilskudsordninger, som kan gøre det lettere for kommunerne at komme problemerne til livs.

Indhold

- Et opslagsværk, der gør det muligt eksempelvis at slå op på en specifik udfordring, som landsbyen står overfor - ex. dårlige boliger, og læse om hvilke muligheder og redskaber kommunen har indenfor den eksisterende lovgivning.
- Konkrete redskaber og metoder til at igangsætte lokale processer og udvikling af landsbyer
- Cases der beskriver kommuners konkrete erfaringer.
- Henvisninger til supplerende litteratur, love, vejledninger, bekendtgørelser mv.

Målgruppe

Den primære målgruppe er kommunale planlæggere og politikere. Øvrige aktører med interesse for udvikling af landsbyer vil dog også kunne finde viden og inspiration i vejledningen.

Følgegruppe

I tilknytning til udarbejdelsen af vejledningen har der været nedsat en følgegruppe bestående af repræsentanter fra hhv. Velfærdsministeriet, Miljøministeriet, Kultur- og Udviklingsstyrelsen, Erhvervs- og Byggestyrelsen, Direktoratet for Fødevarerhverv, KL, Aalborg Universitet, SBI, Landdistrikternes Fællesråd og Landsforeningen af landsbysamfund.

Vejledningen kan downloades fra Velfærdsministeriets hjemmeside, www.vfm.dk eller rekvireres hos Velfærdsministeriet, Lovekspeditionen, tlf. 33 92 93 26.

Velfærdsministeriets vejledning "Udvikling af landsbyer - En værktøjskasse" sætter fokus på mulighederne i de landsbyer, der ikke er attraktive som bosætningsbyer.
Foto: Robert Mogensen, Cowi.

ikke i stand til at finansiere hele udgiften, har kommunerne gennem byfornyelsesloven mulighed for at give et tilskud, som kan motivere ejeren til at gå i gang. Af ressourcemeæssige årsager kan det være nødvendigt for kommunerne at prioritere deres indsats omkring de områder, hvor der er noget at bygge videre på.

"Det er ikke sikkert, at det er muligt for kommunerne at redde alle landsbyer. Derfor er det en god idé, at planlæggerne ser på de enkelte landsbyers potentialer. Hvor er der noget, man kan bygge på? Vi har eksempler på landsbyer, der formår at vende en udvikling med fraflytning og manglende investeringer ved at satse på det særegne, hvad enten det er det naturgivne eller byens kulturarv" siger *Helga Madsen* fra Velfærdsministeriet, som er medforfatter på vejledningen.

Sociale og kulturelle forhold

Landsbyens egne sociale og kulturelle ressourcer er også værd at tage med i betragtning, når man overvejer, hvor man skal sætte ind. Landsbyer med et foreningsliv har nemlig lettere ved at tiltrække tilflyttere end landsbyer uden socialt netværk:

"Når folk vælger at bosætte sig i en landsby, er det ofte fordi, de synes, at der nogle familie- og fritidskvaliteter ved at bo på landet. Det er livet, som leves efter fyraften, der tæller. Derfor er landsbyer med et rigt for-

eningsliv meget mere attraktive for tilflyttere end dem, som ikke har et tilgængeligt socialt netværk" siger *Helga Madsen*.

Selvom fritidslivet betyder meget, så kan et velfungerende erhvervsliv, som skaber arbejdspladser i nærmiljøet også hjælpe en landsby med at overleve, ligesom det er et stort plus, hvis det er let for børnene at komme i skole. En anden ting som kan gøre byer attraktive er antallet af bevaringsværdige bygninger. Har en landsby nogle flotte bevaringsværdige huse, kan det derfor være en god idé for kommunen at bruge kræfter på at istandsætte dem og måske bruge dem til et fælles mødested for landsbyen.

Samarbejd med lokale

Har man som kommune besluttet sig for at styrke udviklingen i en landsby, er det vigtigt at få de lokale med sig. Derfor rummer vejledningen et afsnit om, hvilke folk det er godt at tage fat i for at få et samarbejde op at stå og hvilke metoder, man kan bruge i det videre arbejde.

"Hvis et landsbyprojekt skal blive en succes, skal de lokale ildsjæle engageres i sagen. F.eks. har man i Lohals på Langeland fået et utroligt godt samarbejde op at stå mellem kommunen, havnen, de lokale borgere, foreningerne og private investorer. Her har man etableret et sejler- og medborgerhus på havnen, plejeboliger, torve og pladser og gennemført forbedringer af boligerne. Private investorer

har opført en række nye boliger på havnen og andre steder i byen. Der er ikke bopælspligt i boligerne, men beboerne er typisk folk, der vil bruge boligen i deres tredje alder. Det havde hverken byens borgere eller kommunen kunnet gøre alene. Der skal være tale om en fælles indsats, og bliver en privat investor interesseret, er det absolut en fordel, for en helhedsorienteret indsats kræver, at man løfter i flok" siger *Helga Madsen*.

Strukturreformen god for små byer

Selvom der er mange forhindringer, mener både *Helga Madsen* og *Pia Scott Hansen*, at flere landsbyer går en lysere tid i møde. Strukturreformen har betydet, at mange landsbyer er kommet ind under en større kommune, som har flere penge og mere viden om planlægning, end de små landkommuner havde. Derfor kan strukturreformen på længere sigt vise sig at være en fordel for de små byer:

"Mange frygtede jo, at landsbyerne ville blive glemt, når de blev en del af en bykommune. Men vi ser faktisk den omvendte tendens. Der er kommet et større fokus på landsbyerne. Før sad der måske en ingeniør, som skulle kunne det hele ude i en lille kommune. Nu er der kommunale teams med tværfaglige kompetencer, som kan komme hele vejen rundt. Med vejledningen får de forhåbentlig det redskab, de har brug for til at skabe den rigtige udvikling" slutter *Pia Scott Hansen*.

KORT NYT

Ny publikation fra Mulighedernes Land: "På vej i Mulighedernes Land, Projektudvikling i det nye land-distriktsparadigme"

Publikationen, som er gratis, kan downloades på www.mulighedernesland.dk eller bestilles på ml@hausenberg.dk.

Baggrund

Landsbyer og landdistrikter i Danmarks yderområder forandres markant i disse år. De yderste områder i Danmark skal finde en ny rolle og identitet. Der bliver færre landmænd og fiskere, men flere surfere og iværksættere. Skoler lukker, mens gårdbutikker åbner, og mikrobryggerier skyder op. Nogle huse bliver efterladt og forfalder, mens andre bliver anvendt på helt nye måder. Heri ligger der nye udfordringer, men også nye muligheder.

Under overskriften Mulighedernes Land indgik kommunerne Thisted, Lolland og Bornholm i 2007 et partnerskab med Realdania med henblik på at udvikle nye strategier for udviklingen af Danmarks yderområder. Udgangspunktet for projektet er de ændrede økonomiske og befolkningsmæssige vilkår samt et ønske om at bidrage til at vise, hvordan de nye udfordringer og muligheder kan danne afsæt for nye udviklingsstrategier i Danmarks yderområder. Med den nye publikation ønskes erfaringerne fra projektudviklingen formidlet og videregivet som

inspiration til andre, der arbejder med land-distriktsudvikling.

Indhold

Arbejdet er inspireret af det såkaldte nye landdistriktsparadigme, hvor der sættes fokus på at udvikle projekter, som tager udgangspunkt i de særlige potentialer, der ligger i hvert enkelt sted. Det kan være landskabet og kulturarven, men også de mennesker og virksomheder, som findes det enkelte sted.

Dette er resulteret i en vifte af nytænkende demonstrationsprojekter, der præsenteres i publikationen "På vej i Mulighedernes Land", ligesom projektdeltagernes erfaringer med projektudviklingen videregives. Demonstrationsprojekterne forventes realiseret i 2012.

Målgruppe

Målgruppen for publikationen er kommunale planlæggere, politikere, LAG-grupper samt studerende og forskere med interesse for udvikling af landsbyer i yderområderne.

Hvem skal have Byplanprisen i år?

Byplanprisen uddeles hvert år til en kommune, en region eller en organisation, som har gjort en særlig indsats for at fremme gode og smukke bymiljøer og landskaber.

Byplanprisen uddeles til planlægning, der er udtryk for nytænkning. Vil du være med til at bestemme i år?

Alle kan sende en indstilling og byplanjuryens medlemmer har også indstillingsret. Juryen har 5 medlemmer udpeget af Akademisk Arkitektforening, Dansk Byplanlaboratorium og Foreningen af Byplanlæggere.

Send dit forslag til Dansk Byplanlaboratorium senest 15. juni kl. 12.00.

Se nærmere om krav og procedurer på www.byplanlab.dk

Albertslund kommune. Vinder af Byplanprisen 2008

Skæv og National - Ny bog på vej

Hans Helge Madsens store værk: "Skæv og National, Dansk Byplanlægning fra ca. 1850 og til 1938", kunne måske også have haft titlen "Danmark støbes".

Det var i disse år matricen til det danmarksbillede, som vi kender i dag blev skabt; og ikke mindst blev nationalstaten grundfæstet på en nærmest traumatisk baggrund; nederlaget i 1864.

Bogen er det første bind i trebindsværket om dansk byplanhistorie. Bogen udgives af forlaget BOGVÆRKET og udkommer ved en reception i Dansk Byplanlaboratorium torsdag d. 19. marts kl. 16.00 og sælges i den anledning til en introduktionspris på 350,- kr. mod en vejledende salgspris på 398,- kr.

Uddeling af Landsbyprisen i Region Midtjylland

Region Midtjylland hædrede i januar landsbyerne Idom og Råsted, sydvest for Holstebro med landsbyprisen. De to landsbyer har slået sig sammen og samarbejdet om udvikling i området. Initiativet er en del af et landsbyfornyelsesprojekt, som Region Midtjylland samarbejder med kommunerne og LAGerne om.

Prisen gives til en landsby, hvor borgerne er stærkt engagerede i at udvikle deres by, og hvor der kan ses synlige resultater

på, at arbejdet har båret frugt. Udgangspunktet for de to landsbyers udvikling har været "sammen kan vi mere" og "uden udvikling sker afvikling". Strategien har bl.a. foreløbigt betydet, at landsbyerne har den største procentvise stigning i befolkningstilvækst blandt samtlige landsbyer i Holstebro Kommune, og skolen har det største elevantal i 50 år.

Kilde: Region Midtjylland

Skoler styrker landsbyerne

Lokale skoler er en vigtig brik i styrkelsen af landsbyerne! En ny rapport fra Velfærdsministeriet konkluderer, at lukningen af en skole ikke er direkte årsag til et lokalområdes tilbagegang. Men når den lokale skole lukker, kan det være med til at skabe en negativ spiral, fordi stort set ingen børnefamilier flytter til en by, hvor der ikke er en skole. Sammenlægningen af små kommuner har betydet, at der alene i de første ni måneder af 2008 forsvandt 51 skoler, men i samme periode blev der etableret 12 nye friskoler. At en folkeskole forsvinder fra et landområde, betyder ifølge landsbyforsker Jørgen Møller fra Aalborg Universitet ikke nødvendigvis, at en landsby falmer og dør. For når forældrene går sammen og opretter en friskole, fordi de ikke vil have at deres børn skal flytte til en større skole, så er det med til at skabe energi og dynamik i et område.

Kilde: 24 timer

Kulturarvs kommuner

Mariagerfjord Kommune, Det Sydfynske Øhav (samarbejde mellem Faaborg-Midtfyn, Ærø, Langeland og Svendborg Kommuner), Halsnæs Kommune og Vordingborg Kommune er udnævnt til Kulturarvskommuner 2008-2010. Kommunerne er udvalgt i samarbejde mellem Realdania og Kulturarvsstyrelsen. Målet er at få udviklet ideer og metoder i kommunerne til mere fremadrettet og aktivt at udnytte den lokale kulturarv i form af landskaber, bygninger, fortidsminder og kulturmiljøer og til at få indarbejdet dette i kommuneplanlægningen.

Frank Allan Rasmussen leder af Industri-museet Frederiksværk fortæller, hvordan borgerne i Frederiksværk ikke er bevidste om deres egen historie, men mest ser den som "røg, støj og møg". Han mener, at ind-

byggerne i Frederiksværk skal lære at være stolte af deres egen historie som industriby og forstå, at industri er lige så meget historie som Nordsjællands konger og borgere. Med udvælgelsen følger en sum penge i form af rådgivning- og konsulentbistand. Dette skal bruges til at gøre kulturarven mere synlig - og at få den afspejlet i kommuneplanlægningen - for blandt andet at tiltrække nye borgere, turister og samtidig skabe lokal udvikling og stolthed.

Dette er en ny runde af Kulturarvskommuner, som Kulturarvsstyrelsen og Realdania har taget initiativ til. Første runde mundede bl.a. ud i udgivelsen af publikationen "Kulturarven - et aktiv", hvori er beskrevet erfaringer og resultater fra de fire første kulturarvskommuner.

Kilde: Kulturarvsstyrelsen og Weekendavisen

Idyllisk ser det ud en kold december dag i Halsted. Foto: Christina Hauschildt

LANDSBY MED LÆKKERT HÅR

Ved første øjekast er landsbyen Halsted ikke andet end et kønt vejkrøds på det vestlige Lolland. Her bor under 200 mennesker. Hvem kan se, at Halsted er et præmieeksempel på tidernes skiften? Selv en lille landsby tager store ture op og ned i historiens rutsjebane, og Halsted er først lige ved at lande efter den sidste voldsomme omvæltning.

af journalist Pernille Steensgaard

Landsbyen opstod omkring Halsted Kloster og benediktinermunkene. Efter reformationen tog herregården og landbruget over som landsbyens ledestjerne, og fra 1970'erne var det centralskolen, som trak tilflyttere til og var stedets store arbejdsplads. Og nu efter skolens lukning i sommer ser det ud som om Halsteds fremtid ligger i den nye golfbane og de mennesker, den kan trække til sig. Meget tyder på, at landsbyens nye mening er fritid og fornøjelse. Alt det "bløde" - som jagtforeningen eller Kulinarisk Dag, arrangeret af landsbylauget og Slow Food Lolland-Falster.

Halsted bliver en by, hvis indbyggere arbejder andre steder, og hvis børn går i skole andre steder. Og måske har det ikke engang afgø-

rende betydning for glæden ved at bo her, for den hænger sammen med noget andet end attraktioner som skole og arbejdspladser. En undersøgelse fra Syddansk Universitet af 205 landsbyer i Danmark viser, at samtlige 68 landsbyer, som har oplevet befolknings-tilvækst, ligger ved Margueritrutten. Her bor også de mest aktive beboere. Halsted ligger på Margueritrutten.

"Jeg gad ikke!"

Frugtavler *Kaj Helm Larsen* bor på en pinligt velordnet hvid gård, fritliggende på markerne. Han er formand for landsbylauget, har 2700 pæretræer i baghaven og er konstant i telefonen med kunder og bekendte. "Kan man sige noget grimt om at bo i Halsted?"

"Nej, det kan man ikke!" svarer han hurtigt og bestemt. For ham er det stedets fine blanding af historie og natur, der gør det værd at leve her. "Der er landsbyer i nærheden, der ser ud ad Helgoland til. Hvem gider købe en hytte i sådan en landsby? Jeg gad ikke! Nogle kommuner uddeler priser for smukt istandsatte huse. Det er en fantastisk god idé. Det virker både selvforstærkende, når man vedligeholder, og når man ikke gør det."

I *Kaj Helm Larsens* øjne er Halsted ikke alene en skøn lille landsby, men en kulturhistorisk landsby. "Masser af historie knytter sig til Halsted," siger han. "Og det spor skal vi følge i fremtiden. Skolen er lukket, men nu må vi videre. Vi skal være et godt sted at bo, og der

TEMA

Kaj Helm Larsen er frugtavlser, og han kan ikke komme på en eneste grim ting, man kan sige om livet i Halsted. Foto: Christina Hauschildt

Tove Knudsen er tilflytter i Halsted - hun har været lærer i byen siden 1971 og savner den nu lukkede centralskole. Foto: Christina Hauschildt

skal selvfølgelig være nogle jobs i nærheden, men ikke nødvendigvis lige præcis i Halsted. Vi skal være lidt bedre og lidt sjovere, og vi skal lære hinanden at kende. Vi skal leve af samværet mellem mennesker, kultur og natur.”

Golf er fremtiden

I et lille pertentligt hus ved siden af den store tomme skole bor *Tove Knudsen*, der indtil skolens lukning var leder af børnehaveklassen. Sammen med en lille hær af unge skolelærere flyttede hun til Halsted med sin mand i 1971. Hun skulle vænne sig til at bo her, det tog nogle år. ”Jeg havde aldrig boet på landet før og syntes, her var meget mørkt om aftenen og meget fladt. Jeg føler mig vældig godt tilpas nu. Det bedste er naturen, de åbne vidder, det lange blik ud over markerne.” ”I fremtiden tror jeg, især ældre mennesker kommer til at bo her, så de bare lige kan

smutte over på golfbanen. Det er ikke en udvikling efter mit hoved. Hele mit arbejdsliv har været skolen. Der savner jeg mere liv, og at man kan høre børnene. For unge familier er det et stort minus ikke at have en skole. Og for os andre betyder skolen jo også noget. Den er samlingspunkt for aftenskolen, sportsklubben, badmintonholdene. Alt for meget forsvinder, når en skole forsvinder”. ”Var det sørgeligt den dag, den lukkede?” ”Tal ikke om det!”

Ingen tomme huse i Halsted

Mellem indbyggerne i Halsted går et net af tråde på kryds og tværs mellem mennesker med samme interesser. Frugtavleren synger i kirkens kor. Børnehaveklasselederen har siddet i menighedsrådet i 25 år. Og så er der golffolkene: Den 85 årige forhenværende gårdmandskone *Meta Brøndegaard* flyttede ind i et af godsets yndige okkergule bindings-

værkshuse i 1999 for at være i nærheden af Halsted's 18-huls golfbane.

”Jeg følte mig omgående hjemme blandt de gårdmænd, som også spillede golf,” siger hun over et kaffebord med fire slags hjemmebag. ”Der er et kolossalt sammenhold, måske ikke lige med naboerne, men med dem man kender fra golfbanen og fra seniorklubben, der spiller hver torsdag.” *Meta Brøndegaard* er fra en tid, hvor man kunne sidde i kirken og se godsejerne indtage deres faste pladser med hvide handsker på, og hvor mænd sad til højre i kirken og kvinder til venstre. Og nu spiller hun golf og synes aldrig, hun har for meget tid. Hun er på vej over hovedvejen til godset med en portion kransekage. Greveparret spiller også golf.

Den ene halvdel af dette ægtepar, *Jytte Krag-Juel-Vind-Frijs*, betragter sig selv som landmandskone og politiker. Hun er vice-

Meta Brøndegaard på 85 år er en af landsbyens ivrige golfspillere og flyttede til byen for at være nær Halsted's 18 hullers golfbane. Foto: Christina Hauschildt

Halsted er en køn landsby. Selv landsbyens roedynger tager sig smukt ud på en kold vinterdag. Fotograf: Christina Hauschildt

borgmester i Lolland Kommune og på vej ud ad døren til økonomiudvalgsmøde i Maribo. Bagefter skal hun til møde på Reventlow-museet, som hun er formand for, og drøfte de såkaldte herregårdsdage, som fra pinse og ti dage frem skal synliggøre Lolland-Falsters 64 herregårde ("folk tror, der er flere på Fyn"). Det gælder om at bryde billedet af Lolland som en nedslidt ø uden historie og attraktioner. Som det er tilfældet i mindre målestok i Halsted, er det samspillet mellem natur og kultur, der kan vises frem som det ægte lollandske guld. Det gælder om at se godt ud og have historien med sig. "Der er ingen tomme huse i Halsted, og alle godsets boliger er udlejede," siger hun. "Vi har lukket skolen, og det var slemt. Men der må være andre steder, hvor man kan mødes."

Her sker noget

For pedel *Jesper Frederiksen* er livet i

Halsted bedre, end han havde turdet håbe. "Alle kender hinanden, og børnene render ud og ind. Der er 17 netværk af lokale, der bakker op om alle mulige initiativer," siger han. "Sådan noget tror jeg slet ikke, de har i byen. Det er ikke fordi, folk i Halsted går og plaprer op med det, men går man lige ned under overfladen, er det der."

"Hvad sker der i byen?"

"Her er utroligt smukt!" svarer han og nævner ådalen, golfbanen, Dyrehaven med rhododendron, efterskolen med hestefolde og egen lille flyveplads, klosterhaven og den smukke hvide herregård, centralskolen med kæmpe idrætsanlæg og atletikbane i internationale mål.

Bagefter fortæller han om landsbylaugets planer om et byting med gamle kampesten og om en klosterhave med lægende urter fra middelalderen. For ikke at tale om det nye

stisystem, der skal forbinde herlighederne. Og til sidst nævner han den årlige Sankt Hans fest på idrætspladsen, hvor børn og voksne spiller langbold. Og den årlige cykeltur. Og den årlige fælles spising med gule ærter og film fra det gamle roemuseum. Den aften trækker nemt hundrede mennesker. Så kom ikke og sig, der ikke sker noget i Halsted. "Vi er meget stolte af vores landsby," siger han. "Og vi kan se stjerner om natten."

Ejendomsmægler *Ole K. Jørgensen* fra området er ikke overbevist om, at skønhed alene gør det: "Halsted er populær og velholdt. Ingen smadrede ruder i husene til at skræmme folk væk. Og så har den golfbanen. "Men jeg har aldrig set folk vælge et hus ved margueritruen frem for et andet, bare fordi det ligger ved margueritruen. De ser efter skoler, købmand, transport og aktiviteter til børnene."

I Morsø kommune har man nedsat en taskforce til at tackle det voksende problem med dårlige boliger, der udlejes. Foto: Morsø kommune

DÅRLIGE BOLIGER I LANDETS YDEROMRÅDER

Hvordan klarer man boligtilsynet med yderområdernes mange dårlige boliger, og hvad gør man, når nedrivning er den eneste udvej? Byplan Nyt har talt med to af de kommuner, der kender problemet.

Af direktør Thorkild Ærø

I flere af landets yderområder er der et overskud af usunde og utidssvarende boliger. Mange af disse boliger står tomme, og her springer knuste ruder, huller i taget og affald i øjnene. Man får en umiddelbar fornemmelse af fugt og dårligt indeklima. Det roder på ejendommen. Tiden står stille. Her investeres der ikke. Alligevel kan der for nylig have boet en børnefamilie her, for i landets yderområder udlejes boliger, som slet ikke burde bebos. Det hele starter med, at husenes oprindelige beboere flytter eller dør. De dårlige boliger kan ikke sælges, men her ser udlejere et marked. Problemerne er især koncentreret omkring Limfjorden, Himmerland, Sønderjylland og de sydlige øer: Ærø, Langeland og Lolland.

”Vi har rigtig mange landarbejderboliger med kakkelovn i hjørnet, hvor tapetet er faldet ned på grund af fugt, køkkenet er fra 1905 og hvor, der ikke er bad. Dem nytter det ikke at sætte i stand, og det får man ikke lån til, for der er ikke marked til flere boliger”, forklarer *Kirsten Wagtberg Hansen*. Hun er ansat af Lolland Kommune til at rydde

op i de dårlige boliger. ”Planen er at nedrive 40-50 boliger årligt, og indsatsen udgår fra analyser, lokalkendskab og de meldinger, vi får ind. Hver gang der kommer en henvendelse, oprettes der en sag i kommunens journal-system. Nogle sager er værre end andre, og dem koncentrerer vi os om i første omgang”, forklarer *Kirsten Wagtberg Hansen*. Socialforvaltningens rapporter om dårlige kår for børn, der lider under urimelige boligforhold er også vigtige, men det er de fysiske forhold, der er udgangspunktet for *Kirsten Wagtberg Hansen*.

I Morsø Kommune kender man bestemt også til boligsociale problemer. Her erkendte man i 2007, at problemerne krævede særlig opmærksomhed og en ny type samarbejde mellem forvaltning, boligkommission, huslejenævn og kommunalbestyrelse. ”En hurtigt arbejdende task force blev vores vigtigste initiativ til at tackle det voksende problem med sundhedsfarlige udlejningsboliger, der var skadelige for både lejere og Morsø’ omdømme”, forklarer formand for denne task force *Per Noe*. ”Vi fik etableret et

øget beredskab, og vores boligkommission og forvaltning fortsætter nu indsatsen i tæt samarbejde. Tidligere tog kommissionen ikke sager op af egen drift, men det er ændret nu. Samtidig foretager boligkommissionens formand og en bygningskyndig medarbejder fra forvaltningen den første besigtigelse af en sag, og dermed har vi sikret, at sagerne prioriteres”, forklarer *Per Noe*. ”I Borger-service fanger vi nu de situationer, hvor lejere dukker op på adresser, der står på listen over dårlige boliger. Herefter undersøges det, om kommissionens påbud er fulgt, og om boligen rent faktisk er sat i stand. Miljøforvaltningen er også begyndt at skrive til lejerne, hvis der ikke er en tilfredsstillende vandforsyning til en bolig. Tidligere var det kun ejeren, der fik den besked”, forklarer *Per Noe*.

Et krav om istandsættelse går typisk via byggelovens bestemmelser om byggeri, der er til fare for omgivelserne eller byfornyelseslovens bestemmelser om usunde og brandfarlige boligforhold. De bruges i både Lolland og Morsø kommuner, men *Kirsten Wagtberg Hansen* går primært efter frivil-

Faldefærdige rønner ikke bare skæmmer landsbyerne - de er også til fare for potentielle lejere. Foto: Thorkild Ærø

lige opkøb med henblik på nedrivning. "Det frivillige princip er mest befordrende. Vi ser først, om der er lån i boligen, og om lånene kan indfries. Måske skal der først en tvangsauktion til, før vi overtager. Skal der statslig støtte til, må man bruge byfornyelseslovens kondemneringsbestemmelser og påbyde nedrivning, som ejeren selv skal betale. Når de ikke gør det, går sagen til inkasso, og først derefter kan kommunen opnå tilskud på halvdelen af udgiften. Et påbud fremmer ikke altid sagen, men giver kommunen en negativ rolle. Med de frivillige opkøb kan det i stedet være arvinger, der kontakter os og spørger, om vi kan hjælpe med at løse deres problem med en dårlig bolig. Ved frivillige opkøb og via tvangsauktionerne undgår vi, at boligspekulanterne kommer ind i billedet", forklarer *Kirsten Wagtberg Hansen*.

Lolland Kommune har over en periode på 3 år afsat 12 mio. kr. til opgaven, og regnestykket for en typisk sag ser sådan ud:

Opkøb af ejendom – frivilligt eller ved tvangsauktion: 20.000 kr.

Nedrivning og bortskaffelse af bygninger inklusiv sløjfning af brønde: 50.000 kr.

Efter oprydning sælges grunden til naboen og det kan fx indbringe: 5.000 kr.

Samlet set koster det kommunen: 65.000 kr.

"Så er der ryddet helt op, og det er typisk naboen, der overtager grunden. Nogle får en større have eller, landmænd lægger det

til markarealet", forklarer *Kirsten Wagtberg Hansen*. I både Lolland og Morsø kommuner er kondemnering og nedrivning det centrale svar på de dårlige boliger, men indtil videre har man ikke nedrevet bevaringsværdige boliger. Det vurderes i hvert enkelt tilfælde, og i begge kommuner inddrages de lokale museumsfolk.

"Her vil det med tiden blive nødvendigt at finde andre løsninger end nedrivning, og vi er fx blevet mere lempelige med tilladelser til

fritidsbrug", påpeger *Per Noe*. Den strategi støttes af Lolland Kommune: "Hos os handler håndhævelse af boligreguleringsloven ikke om bopælspligt, men den kunne bruges til at tillade fritidsbrug. Her mangler en strategi, og jeg har anbefalet at lade kommuneplanen sætte fokus på muligheden for at overføre udpegede boliger til fritidsformål. Det kunne på længere sigt redde nogle af vores bindingsværkshuse, som kun kan tåle at stå tomme i kort tid", slutter *Kirsten Wagtberg Hansen*.

Landsbyernes dårlige boliger kan være sundhedsskadelige. I Lolland Kommune er planen at nedrive 40 -50 boliger årligt. Foto: Lolland Kommune

SPØRGSMÅL til De bedst rædt

SKAL MAN HOLDE LIV I LANDSBYERNE FOR ENHVER PRIS?

Steffen Damsgaard,
Formand, Landdistrikternes Fællesråd

”Holde liv i landsbyen, er en forkert betegnelse. Vi skal give landsbyerne samme mulighed for udvikling som andre byområder har - i et samspil mellem borgere og det offentlige. Visse landsbyer vil indeholde servicefaciliteter, andre ren bosætning. Det er vigtigt, at hver landsby finder sit eget særpræg og kendetegn for at tiltrække tilflyttere, fx natur, uddannelse, fritidsaktiviteter, kulturarv. Landsbyer skal byfornyes, det HASTER med politisk indsats og investeringer! I de værst ramte landsbyer kan man fx fjerne den dårligste fjerdedel af husene, så stedet kan blive attraktivt for tilflytning og senere vækst igen.”

Erik Hove Olesen,
Borgmester, Thisted Kommune

”Ikke for enhver pris. Men Thisted Kommune, hvor over halvdelen af borgerne er bosat i landsbyer og landdistrikter, skal skabe de bedst mulige rammer for, at livet på landet ikke bliver en fattig udgave af livet byen, men et alternativ med dets helt særlige stedbundne kvaliteter. Et tiltag, som kommunen forfølger i partnerskab med Realdania, er udvikling af landsby-netværk, hvor nabolandsbyer deles om faciliteter, f.eks. et multiaktivitetshus. Et andet tiltag er sammenbinding af landsbyer med stier, som gør det muligt for børn og ”bløde trafikanter” at færdes sikkert og sundt mellem landsbyerne.”

Jørgen Hammer,
Formand, LAG Bornholm

”I takt med koncentrationen af uddannelse, forskning og beskæftigelse herhjemme mister Bornholm i stigende grad statslige og private arbejdspladser. Det tvinger de unge til at vælge uddannelser uden for øen og siden fristes de med jobs, som ikke er at finde på øen. Konsekvenserne er afvandring og et vigende beskatningsgrundlag, der anfægter bevarelsen af den offentlige og private service. Afvandringen berører primært bosætningen i det åbne land. Erhvervsfremmeinitiativer afspejler, at de levende små samfund har en central betydning i den oplevelsesøkonomi, der er en vigtig forudsætning i den bornholmske turismestrategi. Derfor har en decentral udvikling politisk bevågenhed og sammen med et stort lokalt engagement sikrer det fortsatte liv i de bornholmske bysamfund – de har nemlig betydning for turismen.”

Henrik Christoffersen,
Forskningschef, CEPOS

”Landsbyer kan ikke i det lange løb holdes kunstigt i live. Hvis ingen vil bo der, er der ingen landsby. Flere subsidier giver højere huspriser og så er vi lige vidt. Og offentlige midler til byfornyelse i landsbyer vil give flere incitamenter til at lade ejendomme forfalde så meget, at de kan komme i betragtning. I det hele taget tror jeg ikke meget på landsbyromantik. I 2003 lavede jeg AKF-rapporten ”Det danske bymønster og landområderne”: Landsbyboerne er gennemgående nogle af de mindst stedbundne danskere. De arbejder længere væk fra hjemmet, shopper over længere afstande etc. sammenlignet med byboere. Men de bor billigt.”

Barbara Diklev,
Formand, Folkeligt Institut for Udkantsforhold

Mange landsbyer har ligesom udkants Danmark renhed, ro og skønhed.

Beboerne i landsbyerne er eksperterne. De kan forbedre udnyttelsen af ressourcerne, hvis folketing og regering aktivt støtter op om udvikling og ny transport. Landsbyerne skal ikke bevares - de skal bruges sammen med de ressourcer, de besidder.

Der skal investeres i landsbyerne og udkanterne og findes mulighed for lokale ungdomsuddannelser. Der skal sættes på turisme og på de forholdsvis mange gamle, der er. Hospicer kan etableres i landsbyerne - for dem der vil dø i skønhed og ro - og for lokal jobvariation.

T E M A

HØRDUM – EN SOLSTRÅLEHISTORIE

Flisen her er en "hædersbevisning" fra da Jyllandspostens bagside i 1996 kårede Hørдум til Danmarks kedeligste by. Motivet er et hul i jorden. Foto: Knud Sørensen

I 1996 kårede Morgenavisen Jyllands-Postens bagside Hørдум som "Danmarks kedeligste by", og ved en på én gang selvbevidst og selvironisk sammenkomst med omkring 200 deltagere om aftenen den 1. marts overrakte avisens bagsideredaktør en keramikflise til formanden for Håndværker- og Borgerforeningen. Flisen havde inskriptionen "Danmarks kedeligste by" og viste et billede af et hul i jorden. Det skete i byens forsamlingshus, indrettet i den bygning som var jernbanestation indtil byen i 1967 blev nedgraderet til trinbræt.

Essay af forfatter Knud Sørensen

At udnævnelsen ud over at være årsag til en glimrende fest, hvor byen ifølge Thisted Dagblad ikke levede op til titlen, også oplevedes som en provokation, er ganske tydeligt, når man i dag ser tilbage. "Saftuseme om vi vil finde os i det," har folk tænkt, og i årene derefter blev ny energi mobiliseret – eller gammel energi blev gravet frem – og der skabtes en række aktiviteter, som (min påstand) er uden sidestykke i Danmark sat i gang af den nævnte Håndværker- og Borgerforening.

"Saftuseme om vi vil finde os i det," har folk tænkt," og i årene derefter blev ny energi mobiliseret – eller gammel energi blev gravet frem"

Om Hørдум

Hørдум ligger 15 km sydvest for Thisted, 13 km fra Vesterhavet og 5 km fra Limfjorden i et landbrugslandskab præget af bløde linier, som mod vest grænser til Danmarks indtil videre eneste nationalpark. Byen ligger altså i Thy, den landsdel der om nogen har været præget af, at man dér ikke i så høj grad som

mange andre steder har trukket sig tilbage fra tilflyttere, men tværtimod er indgået i samarbejde med dem, så de virkelig er blevet integreret i det lokale samfund og har bidraget til en gensidig inspiration. Det bliver en del af den historie, jeg er gået i gang med at fortælle.

I sin oprindelse var Hørдум, sådan som det stort set gælder alle landsbyer, identisk med landbruget. Den såkaldte "by" var ikke så meget en bymæssig bebyggelse som et helt ejerlav med en tættere bebygget kerne. Da Thybanen åbnedes i 1882 rykkede Hørдум fra landsbyniveau til stationsbyniveau og nye erhvervsmuligheder blev skabt. Forbindelsen til den store omverden blev lettet, også fordi der samtidig med jernbanen kom telegrafstation og postekspedition. Ifølge en opgørelse fra 1950 havde byen ca. 60 næringsdrivende. Af håndværk mønstrede byen udover smed også skomager, murer, barber, mekaniker, tømrer, snedker, sadelmager, rebslager, cementstøber, damefrisør og skrædder. Af forretninger var der naturligvis købmand, brugsforening, manufaktur, slagter, bager og

sandelig også en "Korset-forretning". Mest bemærkelsesværdigt er det måske, at der på det tidspunkt var en handelsskole i byen, som i struktur altså kunne minde om en mindre købstad.

Nogenlunde sådan var situationen, da den såkaldte landsbydød satte ind, forårsaget af et samspil mellem den teknologiske udvikling og landbrugets såkaldte strukturrationalisering. Landsbyen med dens erhverv var ikke længere forudsætningen for landbrugets trivsel, og landbruget kunne ikke længere være bærer af landsbyens. Mejeriet blev nedlagt, handelen rykkede til den store by, og håndværkere var ikke længere afhængig af arbejdsopgaver inden for gå- eller cykelafstand. For at sætte tal på: I 1950 var der som tidligere nævnt ca. 60 næringsdrivende i byen, i dag er tallet under 20.

Landsbydød og soveby

Sådanne ændringer i en landsbys status, som også fører til, at en stadig større del af beboerne ikke er i byen i dagtimerne, men pendler til arbejdspladser i fx en nærliggende større

by, fører let mismod og pessimisme med sig. Hvor man tidligere havde kunnet føle et landsbyfællesskab byggende på bevidstheden om en fælles – ikke bare kulturel men også økonomisk – skæbne direkte eller indirekte byggende på landbruget, blev dette "heltidsfællesskab" erstattet af "fritidsfællesskaber", som i første omgang kunne true den kulturelle enhed og stedets selvforståelse, og som også kunne have en tilbøjelighed til at lukke sig om sig selv. Også det forhold, at den enkelte pendler i dagtimerne kom til at indgå i arbejdsfællesskaber andre steder, fik indflydelse på sammensætningen af den enkeltes omgangskreds og kulturelle kontakter. Landsbyen blev det sted, hvor man mere eller mindre tilfældigt boede.

"Landsbyen blev det sted, hvor man mere eller mindre tilfældigt boede"

Og så tilbage til den specielle thylandske by Hørdum, der som nævnt, blev udnævnt til Danmarks kedeligste by i 1996.

Da det skete, lagde jeg ikke særlig meget mærke til det, jeg kendte faktisk ikke Hørdum som andet end en by, jeg nu og da kørte igennem, og hvis situation var som alle de andre landsbyers. Men langsomt opdagede jeg, at der begyndte at ske noget i den by, som på det kulturelle område svarede til de drømme, som mange af os, der fra sidst 1970'erne har deltaget i debatten om landsbyernes fremtid og sammenstødet mellem gammel og ny kultur, havde haft.

En ny landsbykultur var ved at blive synlig, en kultur der ikke som den gamle udelukkende havde erfaringerne fra landbruget som forudsætning. Og hvor mistilliden til "de andre", altså den gamle befolknings til tilflytterne og tilflytternes til den gamle befolkning, langsomt erstattedes af gensidig respekt og forståelse.

Med Kulturekspresen

Den del af historien har dog sit udspring et andet sted, nemlig i en anden sydhysk stationsby, Hurup. Her skabtes "Kulturekspresen", som i sit udspring kun havde lokalt sigte, og som skulle give lokale kunstnere mulighed for at udstille deres værker. Ideen bredte sig hurtigt i den daværende Sydthy Kommune og kom snart til ikke bare at omfatte billedkunst men også teater, dans, og musik for bare at nævne nogle af de mere musiske arrangementer. Det udviklede sig til,

at uge 42 (skolernes efterårsferie) blev hele landsdelens kulturuge med en mangfoldighed af arrangementer.

Og så altså Hørdum. I februar 2000 var landskonsulent for Dansk Amatør Teater-samvirke Jakob Oschlag flyttet til Hørdum, og året efter fik han en henvendelse fra byens Håndværker- og Borgerforening, som gerne ville inddrage ham i planlægningen af årets "Kulturekspresen", som her blev en temauge med "Amatørkulturen i centrum". Og nogenlunde samtidig blev "Landsbyteatret", som skulle være et forsamlingshus-teater ikke bare for Hørdum, men for hele Thy stiftet. Og netop for at understrege det sognegrænseoverskridende, blev den første forestilling et irsk stykke af John B. Keane, oversat og bearbejdet af Kaj Nissen. Det blev opført af amatørerne og instrueret af Jakob Oschlag.

Året efter var det dog Hørdum, der kom i centrum for teatret, idet der blev indledt et samarbejde med den organisation, der hedder "Fyrspillene" og som gennem flere år havde stået for egnesspil i Sydthy. Lokalt blev der nedsat studiegrupper om Hørdum og Hørdums historie, der blev arrangeret en udstilling, der var foredrag, og ud fra det indsamlede materiale skrev forfatteren Kaj Nissen "Spillet om Hørdum", som Jakob Oschlag instruerede. Spillet blev en succes med et meget stort tilskuertal. Og af den såkaldte historiegruppens arbejde udspandt ikke bare teaterstykket, men også en bog, en sognehistorie om Hørdum og nabosagnet Skyum med titlen "Mellem disse grønne høje".

Nu er det ikke meningen, at jeg kronologisk vil opregne, hvad der har været af bemærkelsesværdige arrangementer siden den næsten eksplosive begyndelse, der førte til dannelsen i 2005 af "Hørdum Kulturlandsby".

Det blev en paraplyorganisation, som fik hjemsted i den i 1961 nedlagte skole, der i årene derefter bl.a. havde været udlejet som lager, men som nu altså blev kulturcenter. Tankegangen var, at en landsby i sig selv er kultur, at mennesker i landsbyen skaber kultur, og at der skal komme kultur til landsbyen.

"Tankegangen var, at en landsby i sig selv er kultur, at mennesker i landsbyen skaber kultur, og at der skal komme kultur til landsbyen"

Men selv om jeg altså giver afkald på opremsning, skal nogle enkelte eksempler dog gives netop for at vise spændvidden. Blandt andet har en teatergruppe fra Zimbabwe besøgt Hørdum og opholdt sig i byen i ni dage, så beboerne kom til at føle en slags ejerskab til arrangementet. Der har været teater fra Venezuela, og også når det drejer sig om musikarrangementer har der været tale om det i bogstavelig forstand grænseoverskridende med såvel danske som udenlandske musikere.

Men det lokale er naturligvis ikke glemt. På det nyoprettede "Landsbyforlaget" er udgivet en samling efterladte digte og noveller, "En hilsen til jer", af den engang så kendte forfatter Martin Jensen (1908-1945), hvis tilknytning til egnen er, at han blev født i Sundby Thy.

Jeg tror, at man i Hørdum har formået det, der kan være med til at skabe kulturel vækst i landområderne, nemlig ikke at tænke for snævert, men også inddrage nabolandsbyerne og befolkningen der. At tænke i landsbyområder og ikke bare koncentrere sig snævert om sin by er noget af det, man har forstået i Hørdum og haft succes med.

Og samtidig – og måske vigtigst – har man så forstået at åbne sig for impulser ude fra den større verden, har arbejdet på en forening af det lokale og det globale, tænkt "glokalt", som det har været udtrykt.

Egnen er blevet et mere spændende sted at besøge, men utvivlsomt også at bo, så man ikke der på lidt længere sigt også vil være en vækst i antallet af erhvervsaktive i Hørdum og omegn? Fx når mulighederne for etablering af hjemmearbejdspladser uafhængigt af geografien får den udbredelse, som den moderne teknologi gør mulig. Kulturlandsbyen kan rumme alle.

Knud Sørensen er forfatter. Født 1928 i Hjørring, uddannet som landinspektør og praktiserede på Mors 1958-ca. 1980. Debuterede som forfatter i tidsskriftet Hvedekorn i 1952, og har siden da udgivet ca. 40 bøger. Med sine emner indskriver han sig i den tradition, vi kender fra Steen Steensen Blichers, Johan Skjoldborgs og Jeppe Aakjærs digte og noveller og fra Johannes V. Jensens Himmerlandshistorier.

DET 59. DANSKE BYPLANMØDE 1.-2. OKTOBER 2009 I SLAGELSE

Foto: Evan Hemmingsen

BYER I BEVÆGELSE

Hvordan kan bypolitik og planlægning være med til at fremme det sunde liv?

Sundhed er i dag et af de højst prioriterede velfærdsgoder. Kommunerne har fået nye opgaver på området, og regionernes sygehusstruktur er under forandring.

Men hvad er et sundt liv, for hvem? Hvad betyder forskelle i livsformer og de måder vi bruger byerne på? Hvilke vilkår og ressourcer har forskellige befolkningsgrupper og

den enkelte - fysisk, mentalt, socialt, kulturelt, uddannelsesmæssigt og økonomisk?

På årets byplanmøde vil vi sætte fokus på, hvordan indretningen af byerne, trafiknettet og de omgivende landskaber kan bidrage til et sundere liv. Hvor skal der sættes ind i bypolitik, planlægning og med konkrete indsatser i de fysiske omgivelser?

Foto: Visit Sydvestsjælland

Foto: Børge T. Andersen

- **Indsatser mod livsstils-sygdomme står højt på dagsordenen.**

Hvordan kan de fysiske rammer være med til at fremme bevægelse og motion, afkobling og ro i hverdagen? Nem adgang fra boligen og omgivelsernes udformning er af stor betydning for hvilke aktiviteter, der kan udfolde sig, og for miljøets kvalitet i bred forstand.

- **Nye former for fritids- og kulturaktiviteter vinder frem.**

Både fysiske aktiviteter og virtuelle, individuelt og organiseret, spontant og planlagt. Hvilke krav stiller det til de fysiske omgivelser? Hvad sker der med de mere traditionelle aktiviteter? Kan forældede anlæg og bygninger bruges på nye måder? Hvad er perspektiverne for fremme af sundheden?

- **Væksten i trafik og transport er en særlig udfordring.**

Hvad skal der ske i trafikpolitik, planlægning og med trafiknettet for at fremme de positive effekter for sundheden: Øget mobilitet, tilgængelighed, motion? Og modvirke de negative: Luft- og støjforurening, ulykker, energiforbrug, trængsel, barriereeffekter, utryghed, manglende motion?

Ændringer af adfærd og vaner er nødvendige, både når vi taler om livsstil, fritids- og kulturlivet og trafikken. Hvordan kan det blive nemmere at ændre adfærd, og hvordan kan det spille sammen med forbedringer i de fysiske omgivelser?

Dialogen med brugerne må styrkes, bl.a. for at få bedre kendskab til de reelle adfærdsmønstre og behov.

Tværfagligt samarbejde og indsatser for sundhedsfremme må styrkes på alle niveauer - i kommuner, regioner og på landsplan. Der må være koblinger imellem den fysiske planlægning for boliger, erhverv, trafik og miljø - og planlægningen på sundheds-, social-, fritids-, kultur- og uddannelsesområderne. Med udsigt til en fortsat stram økonomi vil der være særligt fokus på prioritering og synergieffekter af indsatserne.

Også i et sundhedsperspektiv er der nok af udfordringer til vores plankultur og -traditioner!

Men hvad er stort og hvad er småt? Realiteter og myter?

Samfundets ansvar og den enkeltes?

Det vil vi debattere på byplanmødet i Slagelse den 1.-2. oktober 2009.

Program for byplanmødet udsendes primo juni 2009

Foto: Børge T. Andersen

Foto: Vibeke Meyling

Foto: Sund & Bælt A/S

I Ringkøbing-Skjern Kommune arbejder man med naturformidling for at styrke landsbyerne. Her er udsigt over den kommende Skjern Å Nationalpark.
Foto: Carsten Ege Møller

LANDSBYPROBLEMER PÅ DEN KOMMUNALE DAGSORDEN

De danske landsbyer er under pres – men presset tager sig meget forskelligt ud fra landsdel til landsdel: Hvor man fx i Nord- og Vestjylland har fokus på at øge tilflytningen og skabe attraktive bomuligheder for tilflyttere, så er udfordringen i hovedstadsregionen snarere at holde byggeriet i ave.

Af journalist Ulf Joel Jensen

Uanset udfordringernes karakter så kræver landsbyområderne særlig opmærksomhed i den kommunale planlægning. I Ringkøbing-Skjern Kommune bor omkring halvdelen af kommunens cirka 58.000 indbyggere i landdistrikterne. Her har man med støtte fra Velfærdsministeriet siden kommunalreformen arbejdet med konceptet Det udvidede Landsbysamfund for at holde liv i de små landsbyer. *Jakob Lorenzen*, landdistriktkonsulent i kommunen, forklarer:

”I Ringkøbing-Skjern Kommune arbejder vi på at få landsbyer, sogne og lokalråd til at finde nye samarbejdsformer. Det udvidede

landsbysamfund består af mellem en og fem landsbyer, som tilsammen kan tilbyde borgerne de grundlæggende, offentlige servicefunktioner som fx børnepasning, ældreboliger, skole osv. Og visionen med arbejdet er, at de med tiden udvikler størrelse og styrker til, at de også opretholder de private services – altså et passende butiksudbud, mindre virksomheder osv.”

Kulturarv og netværk i Hjørring - Bottom-up i Ringkøbing-Skjern

I Hjørring Kommune er udgangspunktet nogenlunde det samme som Ringkøbing-Skjern: Ud af kommunens ca. 68.000 indbyg-

gere bor omkring 40 procent i landdistrikterne. Og også her går bestræbelserne på at sikre, at de mindste bysamfund fortsat er attraktive bosteder – også for tilflyttere:

”Med planstrategien satte byrådet fokus på livet i landdistrikterne, og det betød, at der blev igangsat en række projekter, som skulle være med til at skabe en positiv udvikling i landsbyerne. Der er bl.a. lavet en kortlægning af omfanget af tomme og nedslidte huse i kommunen og en handlingsplan, da vi jo ved, at problemet kan gøre landsbyer uattraktive. Hjørring var kulturarvskommune i 2007, og det har vi brugt som udgangspunkt for et

områdefornyelsesprojekt for fire landsbyer, hvor vi bl.a. bygger videre på den viden, vi høstede med kulturarvsprojektet. Håbet er, at områdefornyelsen i fire landsbyer kan inspirere kommunens øvrige landsbyer – og dels medvirke til, at der bliver skabt netværk og udvekslet erfaringer på tværs af landsbyerne” siger *Kirsten Munk*, arkitekt i Plan & Udvikling i Hjørring Kommune.

Hvor man i Hjørring har udgangspunkt i Byrådets visioner i planstrategien, forholder det sig anderledes i det vestjyske.

”I Ringkøbing-Skjern Kommune forsøger vi at udvikle landsbyerne gennem de frivillige initiativer. Det er meget vigtigt for Det udvidede landsbysamfund, at initiativet til samarbejde kommer nedefra – og ikke bliver dikteret af kommunalbestyrelsen. Og det er også vigtigt, at vi ikke får skabt nogle nye lokalråd – samarbejderne må ikke blive en tung, bureaukratisk struktur” forklarer *Jakob Lorenzen*.

Eksempler som dynamo

Akkurat som i Hjørring arbejder de i Ringkøbing-Skjern med fire eksempelprojekter. Det er fire meget forskellige projekter – men fællesnævneren er, at de har fokus på boligmassen og bomulighederne i landdistrikterne. Tre projekter handler om hhv. at afdække behov og efterspørgsel på boligområdet i de involverede sogne, om at tænke nye anvendelsesmuligheder for gamle landbrugsejendomme, og om at rydde op i den gamle boligmasse på landet. Det sidste projekt skiller sig en smule ud, fortæller *Jakob Lorenzen*:

”Her er nogle sogne gået sammen om at slå sig op på naturformidling. De ligger tæt på Skjern Å Nationalpark og vil undersøge, hvordan de kan styrke deres position i forbindelse med nationalparken. Det handler både om at servicere sine egne borgere og om at markedsføre sig over for eventuelle tilflyttere.”

Selvom man i Hjørring har fokus på kulturarven i områdefornyelsesprojektet, så handler det i nogle tilfælde også om at profilere sig på naturen. *Kirsten Munk* forklarer:

”I Uggerby, hvor Uggerby Å løber gennem byen, handler projektet meget om at forskønne broen over åen midt i byen, så man tydeliggør samspillet mellem byen og åen og derigennem styrker byens identitet. Det er også en alternativ måde til at dæmpe trafikken gennem byen på.” Om de i værksatte initiativer siger *Kirsten Munk*: ”Det er alt

sammen små, stilfærdige projekter. Men de skal være med til, at landsbyerne selv får lyst til at arbejde videre med deres udfordringer bagefter – og forhåbentligt kan de små ting gøre en stor forskel, som andre landsbyer i kommunen kan lade sig inspirere af.”

Væksten skal begrænses i Egedal

Også i Egedal Kommune i Region Hovedstaden er der fokus på de trængte landsbyer, selvom problemet her er modsat de jyske kommuners: Det handler ikke så meget om at holde liv i landsbyerne, som det handler om at sikre dem mod uhæmmet vækst. Omkring en fjerdedel af kommunens 40.533 borgere bor i de 12 landsbyer eller i landzonen.

”Den ny Fingerplan fra 2007 slår sammen med regionsplanen fast, at byudviklingen i hovedstadsområdet ikke skal foregå i landdistrikterne men i byfingergrenen langs med s-togsbanerne, og den tillader faktisk kun en meget begrænset boligtilvækst i landzonerne. Samtidig er der lige nu forholdsvis mange borgere, der ønsker at flytte ud på landet – og det giver os nogle helt andre udfordringer i forhold til landsbyerne end andre steder i landet” forklarer planchef *Mona Dates Jørgensen* fra Egedal Kommune.

Derfor er landsbyerne i Egedal opgjort i tre grupper på baggrund af deres størrelse: I de mindste med under 40 boliger skal væksten begrænses mest muligt, og derfor kan der kun fås tilladelse til at opdele eksisterende og tilstrækkeligt store ejendomme i to indenfor

planlovens bestemmelser. I de lidt større landsbyer med mellem 40 og 80 boliger er rammerne for vækst en smule videre. Her vurderer man fra sag til sag, om der kan gives dispensation til, at større nedlagte gårde og lignende opdeles i tre til fem boliger, mens der i de største landsbysamfund med over 80 boliger er bedre muligheder for vækst. Her kan man ansøge om tilladelse til nedrivning af eksisterende bygninger og opførelse af mere end fem ejendomme i deres sted.

”I kommunen vurderer vi dog hver enkelt sag for sig, når ansøgningerne dukker op, da udviklingen skal ske med respekt for stedets landskabs-, natur- og kulturværdier. Og som udgangspunkt vil de større byggeprojekter næsten altid betyde, at der skal laves en ny lokalplan for landsbyen,” fortæller *Mona Dates Jørgensen*.

Som i Ringkøbing-Skjern har man i Egedal Kommune udgangspunkt i det lokale liv: Alle sagerne indledes med en dialog med det lokale landsbylaug eller landbyrådet, for at bevare et godt samarbejde og sikre opbakning og forankring i landsbyerne.

Uanset om landsbyerne er under pres pga. affolkning eller det modsatte, så arbejdes der altså på tværs af landets kommuner med landsbyerne og deres individuelle særkender.

Og helt naturligt tager det arbejde afsæt i en stærk lokal forankring – uanset om landsbyen ligger ved hovedstaden eller i et yderkantsområde.

Om områdefornyelse

Områdefornyelse blev indført i Lov om byfornyelse og udvikling af byer, der trådte i kraft den 1. januar 2004. Det overordnede formål med områdefornyelse er at igangsætte udvikling og omdannelse af problemramte byer og boligområder og derigennem gøre dem attraktive for bosætning og styrke grundlaget for private investeringer.

Velfærdsministeriet kan, via byfornyelsesloven, yde refusion af midler til områdefornyelse af nedslidte byområder i større og mindre byer, nyere boligområder med store sociale problemer og ældre erhvervs- og havneområder. Områdefornyelse kan bl.a. anvendes til fysiske tiltag, f.eks. forbedring af torve og pladser, trafikale foranstaltninger samt sociale og kulturelle indsatser.

Der kan læses mere om områdefornyelse på Velfærdsministeriets hjemmeside, www.vfm.dk.

IMELLEM GEDSER OG FANØ

Et forpligtende samarbejde mellem borgere, erhvervsliv og kommune er vejen frem, hvis man vil skabe udvikling i udkantsområderne og danne grobund for øget turisme. Det viser et nyt forsøgsprojekt fra Fanø og Gedser.

Af journalist Bjørn Thomsen

På Fanø og Sydfalster har et forsøgsprojekt med stor succes integreret planer og projekter for fornyelse af bycenterområder med lokal erhvervsudvikling.

”Det mest utrolige ved dette projekt er, at vi på godt et halvt år har identificeret en række gode, visionære projekter, som allerede nu er tydeligt beskrevet og undervejs til at blive forankret i kommunen, erhvervslivet, kulturlivet, berørte foreninger og samtidig har opbakning hos befolkningen - fordi det er dér idéerne kommer fra” siger arkitekt *Inger Callisen* fra IC Byfornyelse, som har udviklet projektet i samarbejde med Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, SDU, og været tovholder på det undervejs.

Hun mener, at et vigtigt element i projektet er den massive borgerinddragelse, der har omfattet åbne møder, interviews, projektvandring, fokusgrupper og partnerskabsmøder - afsluttende med et stort borgermøde med workshop, hvor projekterne skulle godkendes.

”Det sikrer den fortsatte opbakning, også når folk senere skal til at have penge op af lommen” siger hun.

Fanø Bad

Fra 1890'erne udviklede Fanø Bad sig til en international turismedestination. Man byggede store fine hoteller, dyre villaer, og

anlagde landets første golfbane. Men efter en lang deroute rev man i 1970'erne de fleste gamle bygninger ned, og entreprenøren Bøje Nielsen opførte i stedet et stort feriekompleks. Senere blev lejlighederne udstykket til ejerlejligheder, og i dag ligger området øde og ubeboet hen store dele af året. Der er ingen mulighed for at købe ind og begrænset mulighed for at få noget at spise eller blot at få sig en kop kaffe.

”Når vi gik ind i projektet, er det ikke fordi Nordby eller Sønderho er nødlidende som sådan. Vi har konstant tilflytning til Fanø og lider ikke af butiksdød og den slags, som andre kæmper med. Men området ved Fanø Bad er bestemt ikke kønt” erkender Fanøs borgmester *Erik Nørreby* (V).

Forsøgsprojektet foreslår, at man giver området ved Fanø Bad sin helt egen identitet, som dog stadig skal passe ind i visionen om Fanø som Kunstens Ø. Bygningerne skal udvendigt udvikles med kunst på facaderne, og offentlige pladser skal udsmykkes med skulpturer. Indvendigt skal ferielejligheder og hotelværelser indrettes af forskellige kunstnere fra ind og udland.

”Vi synes, ideen er god, men det nytter ikke, at vi fra kommunens side poster en masse penge, som vi i øvrigt ikke har, i gadelamper og pladser, hvis ikke de enkelte ejere af ferie-

lejlighederne vil være med. De skal løfte den største byrde, men gør de det, så er vi også klar til at bidrage” siger *Erik Nørreby*. Ud over økonomi vil kommunen som planmyndighed se positivt på forslag for området, lover han og forklarer, at den eneste anden mulighed er, at kommunen giver området samme status som sommerhusområderne, hvor der heller ikke er liv eller indkøbsmuligheder.

Men det alternativ advarer *Inger Callisen* mod.

”Hvis man kun koncentrerer sig om Nordby, mister man sammenhængen og opfanger ikke de turist- og erhvervs muligheder, der er rundt om. Fanø Bad ligger centralt ved Nordbys eneste nedgang til stranden, og hvis det område får lov at forfalde, kan man nemt risikere, at det vil smitte af på opfattelsen af hele byen” siger hun, og understreger, at kommunen må forblive aktiv og følge op, hvis projektet skal blive til noget.

Gedser Havn

I den anden ende af landet samarbejder man også om at skabe udvikling og grobund for turisme.

”Havnen på Gedser ligner en ”losseplads”, alle har nærmest opgivet området, og de store aktører har i mange år forladt stedet uden at rydde op efter sig” siger *Inger*

Fiskeri - og færgehavnen i Gedser er et centralt udviklingsområde, hvor kommunen samarbejder med det lokale erhvervsliv. Foto: IC Byfornyelse

Fanø Bad var omkring 1900 stedet, hvor man satsede på international turisme, men i 1970'erne rev man mange bygninger ned efter en lang deroute. Foto: IC Byfornyelse

Callisen. Scandlines er den absolut største arbejdsplads i hele området, og de er gået aktivt ind i arbejde med at forny området.

”Vi blev kontaktet af Guldborgsund Kommune, der havde fået midler til områdefornyelse, og arbejder nu tæt sammen med dem, Erhvervsråd Lolland Falster, DSB og Bane Danmark” fortæller *Steen Wæver*, som er salgsdirektør i Scandlines.

”Vi er interesserede i, at der kommer flere turister, ikke mindst landgangspassager og endagsturister, både den ene og den anden vej, men det kræver, at der er noget for dem at komme efter. Jeg selv foreslog en sandorm, som den de har i Skagen, så folk kan komme rundt i området. Og skiltning og foldere. Den slags koster ikke det store og vi trænger til at komme i gang” siger *Steen Wæver*. Han mener, at der er masser af oplagte muligheder.

”Hele strandpromenaden fra færgehavnen til sydspidsen skal renoveres, der skal opstilles læskure, udkigsposter, vi har jo masser af ornitologer her. Der kan laves et vandrerhjem i den gamle radarstation. Den gamle remise skal renoveres og laves til kulturhus, både til glæde for folk i Gedser og dem, som venter på færgen. Alle disse ting har jeg en meget stor interesse i at være medvirkende til” siger *Steen Wæver* og forklarer, at Scand-

lines allerede har investeret mange penge i nye skibe for at fremtidssikre ruten. ”Selv om der kommer til at stå en Femern Belt bro en dag, tror vi stadig på, at det kan blive en god

forretning. Men vi skal se på, hvad vi kan gøre for at forskønne byen og tiltrække turisme. Der har vi en fælles interesse og stort samarbejde med kommunen.”

Projektet

Koblingen mellem byudvikling og erhvervsudvikling er særlig aktuell i mindre bysamfund beliggende i udkantsområder, fordi begge fokuspunkter er nødvendige for lokalsamfundenes fortsatte udvikling. I det konkrete projekt tages udgangspunkt i to områder Fanø og Gedser, som begge er beliggende naturskønt og kystnært. Derfor er det oplagt at fokusere på udvikling inden for oplevelsesøkonomien, som netop rummer både erhvervsmæssige og byplanlægningsmæssige perspektiver. Den handlingsorienterede byplanlægning og spørgsmålet om, hvad lokalsamfundet langsigtet kan leve af, er tænkt sammen i en proces.

Forskere fra Syddansk Universitet har været med i processen og har udviklet og identificeret nogle mere generelle værktøjer – Lokale vækststrategier - til at tackle en uønsket udvikling for mindre stagnerende bysamfund i udkantsområder. Projektet er et fælles projekt mellem Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, Syddansk Universitet, Erhvervs- og Byggestyrelsen, IC Byfornyelse, Velfærdsministeriet samt Fanø og Guldborgsund kommuner. Rapporten ”Lokale vækststrategier og byfornyelse i udkantsområder – et forsøgsprojekt på Fanø og i Gedser” kan downloades på Velfærdsministeriets hjemmeside – www.vfm.dk – under byfornyelse eller på www.sdu.dk/iful.

Guldborgsund Kommune har søgt Velfærdsministeriet og fået støtte til områdefornyelse i Gedser efter byfornyelsesloven til at implementere dele af forsøgsprojektet.

BÆREDYGTIGE BYER.DK NY VIDEN TIL DANSKE PLANLÆGGERE

Bæredygtige Byer formidler viden om bæredygtig udvikling og planlægning af danske og internationale byer til glæde for danske politikere, planlæggere og interesserede borgere. Formidlingen sker primært via www.bæredygtigebyer.dk, der er hjemsted for en database med 'best practice cases' fra hele verden.

Databasen er sponsoreret af Realdania og udviklet af Dansk Arkitektur Center, der også varetager den videre indsamling af viden, formidling og drift af databasen. Der er fri adgang til den indsamlede viden, der blev tilgængelig i en engelsk version på Arkitekturbiennalen i Venedig i september 2008. Fra begyndelsen af marts i år vil der være fri adgang til den danske version af databasen.

Du vil også fremover på disse sider i ByplanNyt kunne få indblik i den nye viden, der finder vej ind i databasen og høre nyt om aktiviteterne i Bæredygtige Byer i Dansk Arkitektur Center.

bæredygtigebyer.dk

Den danske hjemmeside lanceres i marts og her kan du tilmelde dig Bæredygtige Byers danske nyhedsbrev.

bæredygtige byer™

siderne

Dansk Arkitektur Center (DAC), Strandgade 27B, DK - 1401 Kbh. K, TLF +45 3257 1930

Temaer

På bæredygtigebyer.dk kan du foreløbig læse cases om affald, energi, fødevarer, grøn by, social by, transport og vand. Der vil løbende blive udviklet nye temaer.

Hjemmesiden byder også på perspektiverende artikler, interview med eksperter, blogindlæg, film og links om bæredygtig byudvikling. Læs bl.a. om Brundtland rapporten og om Cittaslow.

CASE

Rizhao: Solenergi som førstevalg

Hvad kan mindre danske byer lære af en kinesisk by med knap 3 mio. indbyggere? Svaret er: En hel del. I hvert fald, når byen hedder Rizhao i Shandong-provinsen ca. 620 km. nord for Shanghai.

I Rizhao forsyner solceller byen med energi, varme og lys. Byen er blevet beviset på, at det er muligt at overgå til solenergi. Hele 99 % af Rizhao's husholdninger bruger solenergi til opvarmning af vand, og næsten alle trafiklys, gade- og parkbelysning kører på elektricitet fra solceller. Byens nærliggende forstæder og landsbyer får 30 % af deres energi fra solceller. 6.000 familier har også soldrevne ovne.

Brugen af solenergi har reduceret forbruget af kul og bidraget til en markant forbedret luftkvalitet i Rizhao. De sidste 15 års satsning på solceller har desuden ført til flere internationale investeringer i byen.

Læs mere om Rizhao og andre cases på bæredygtigebyer.dk. Samsø er blot én dansk case, som du snart kan læse om på hjemmesiden.

PLAN09

siderne

FORSKELLE MELLEM DIALOG OG INDDRAGELSE

Borgerinddragelse – et ord, der snart bliver relevant for mange danske kommuner i takt med, at Kommuneplan09 nærmer sig status som forslag og den lovpligtige offentlighedsfase. Vi ser nærmere på to kommuner med ambitioner om at være i dialog med deres borgere.

Planloven har en indbygget svaghed! Den giver nemlig kommunerne fuld ret til at bestemme tid og sted for offentlighedsfasen, og det kan være af afgørende betydning for borgernes engagement i kommuneplanarbejdet. At blive inddraget sker, når nogen vil. Det kan naturligvis være ok, men en ægte dialog er præget af gensidighed og lige vilkår. Modsætninger og uenighed må gerne være på spil, men også en grundlæggende indstilling til at selv blive klogere og få nye holdninger. Heldigvis forhindrer svagheden i planloven ikke kommuner i at udforske mulighederne for dialog med borgerne. Tag bare erfaringer fra Roskildes og Nordfyns kommuner.

Bymidten skrumpede

Politisk ambition om at fortætte bykernen, forstærke den kollektive trafik og øge bæredygtigheden fik ihærdige planlæggere i Roskilde Kommunes planafsnit til at etablere et samarbejde med Roskilde Gymnasium, der ligger pladask i bymidten. Her kunne man komme i dialog med de unge, der til hverdag er i byen og som ikke har kørekort. Gymnasiet skal årligt gennemføre tre til fire tværfaglige forløb. Og kommunens planlæggere skrev oplæg til fagene dansk, billedkunst, geografi, fysik, samfundsfag og idræt. Det blev overleveret kvit og frit til gymnasiets lærerstab, som gik i gang med at formulere specifikke opgaver til eleverne, der kastede sig ud i stillingtagen til byens udvikling og udfordringer. Det overordnede emne var fortætning af bymidten. "Vi ønskede mere viden om, hvordan byens unge borgere bruger bymidten, og hvad de ønsker sig, - og vi fik, hvad vi kom efter", siger planlægger Mette Willaing Zeuthen og fortsætter: "Vi blev på mange måder meget klogere, - og også lidt overraskede. De unge går i hængerøvsbukser, rapper, er til graffiti og laver håndtegn, alt imens de vil bevare den historiske bykerne!". Tilbagemeldingerne gav også viden om de unges faktiske forbrug af bymidten. Det viser sig, at deres mobilitet og aktionsradius er langt mindre end forventet.

Gymnasieelevernes indspark – byens kommende skatteborgere - leverede værdifulde argumenter til den politiske ambition. Forslagene var meget realistiske og presser på den udvikling med fortætning og bæredygtighed som Roskilde Kommune arbejder hen mod. Derfor vil de unge på sigt kunne se nogle af deres forslag i

fx i forhold til p-pladser, rekreative områder og genanvendelse af regnvand.

Ville Roskilde Kommunes planafsnit gøre det igen? Var det indsatsen værd? "Ja", svarer Mette Willaing Zeuthen: "Metoden beviste sit værd. Vi fik værdifuld viden, som vi kan arbejde med fremover. Og så var det sjovt!".

Børn og unge bliver hørt

Hej Nordfyns Kommune.

Vi ønsker os en forgængerovergang ved Horsebækskolen.

Af: Nikoline

Nordfyns Kommune opfordrer sine borgere til at komme frem med meninger og ideer til Kommuneplan09 mens planen skrives. Derfor er den digitale kommuneplan åben og tilgængelig på nettet, og altså inden politikerne har behandlet den. Men 10.000 postkort er også trykt til kommunens borgere. På postkortet følger en opfordring til kommunens borgere om at deltage i kommunens udvikling ved at indsende deres forslag og ideer. Naturligvis findes der også et digitalt postkort på kommunens hjemmeside.

Nordfyns Kommune har modtaget mellem 250 og 300 konkrete forslag fra borgerne, og det er to til tre gange flere end planafdelingen selv havde håbet på.

Skoleeleverne har været en særlig målgruppe: "Vi afleverede 3500 postkort på kommunens skoler og det svarer til det antal skoleelever, vi har i kommunen", siger projektleder på kommuneplanen Rudi Saltofte. Indsatsen har båret frugt. En del af forslagene kommer direkte fra eleverne selv og omfatter alt fra manglende opkridning af fodboldbanen til ønsket om mere sikre cykelstier til skolen og argumenter om:

Hej!

Jeg kunne godt tænke mig nogle bedre fodboldbaner. De er meget dårlige.

Af: Mads Jæger Jørgensen

Ifølge Rudi Saltofte har postkort-initiativet også medført engagerede forældre. "Ud fra forslagene og fra det vi hører, så har flere

elever bragt postkortet med hjem. Dvs. forældrene er også blevet involveret, og på den vis synes vi at være nået vidt omkring i forhold til vores udpegede målgruppe”.

Spørgsmålet er dog om borgerne godt ved, at et forslag er et forslag og ikke nødvendigvis kan findes i kommuneplanen eller bliver realiseret? Dialog forpligter, og kunsten er at styrke dialogen, slå dens præmisser fast og følge op på den i fremtiden. Det ved Nordfyns Kommune godt og skriver ærligt på hjemmesiden:

Dine forslag betyder noget – derfor bringer vi dem her på siden

Her på siden kan man læse nogle af de mange spændende forslag, vi modtager fra engagerede nordfynske borgere. Vi har udvalgt nogle forslag, men det betyder ikke, at vi ikke arbejder videre med dit forslag. Vi har ikke kapacitet til at bringe alle forslag på hjemmesiden, men vi ser naturligvis seriøst på alle henvendelser og behandler dem i den rækkefølge, de kommer ind. Så fortvivl ikke, hvis dit forslag ikke fremkommer på hjemmesiden.

Offentlighedsfasen .. hva' gør vi?

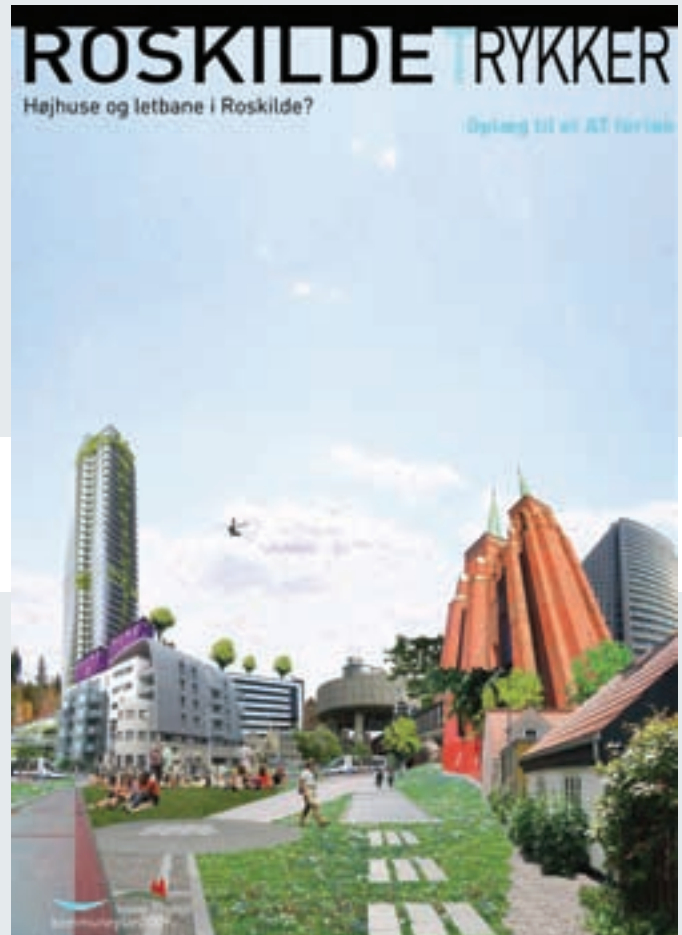
Ifølge besvarelsene fra Plan09s elektroniske netværk i december 2008 har flertallet af landets kommuner planlagt Kommuneplan09s offentlighedsfase med de mere traditionelle metoder: Borgermøder, møder med lokalfora og interessegrupper, elektroniske debatpaneler osv.

Erfaringerne fra Nordfyn og Roskilde kan inspirere til tilrettelæggelsen af arbejdet:

- Overvej om jeres borgermøde kan være snævert for en særlig målgruppe og afholdes på deres hjemmebane.
- Udvælg et tema i kommuneplanen som borgerne igennem længere tid kan bidrage til både visionær og lavpraktisk.
- Acceptér borgernes behov for at kommentere på andet end kun Kommuneplan09 relevante emner.

Og husk: Start med at opnå enighed med jer selv og jeres politikere om, at I er indstillet på forhandling og dialog.

Svend Erik Rolandsen & Christina Krog

Mere om dialog og borgerinddragelse

Dyk ned i Roskilde Kommunes samarbejde med gymnasiet:
www.plan09.dk/roskilde

Se flere eksempler fra Nordfyn Kommunes dialog og den offentligt tilgængelige Kommuneplan09 under udarbejdelse: www.nordfynskommuneplan.dk/

www.plan09.dk/Inspiration/Aktoerinddragelse/ har også flere cases og henvisninger til eksempelprojekternes inddragelsesmetoder.

www.borgerinddragelse.dk/ har meget, bl.a. kan du downloade: "Borgerne på banen. Håndbog til borgerdeltagelse i lokal byudvikling" af Annika Agger og Birgitte Hoffmann. (2008)

Dansk Kommunikationsforenings blad Kommunikatøren nr. 5 i 2008 omhandler kommuners kommunikation med borgerne:
www.kommunikationsforening.dk

Tjek: www.centerforborgerdialog.dk, der har forskellige kommunale cases.

Gribskov Kommune er ved at udvikle 2. udgave af "Håndbog for inddragelse". Skriv titlen i søgefeltet på www.gribskov.dk og du bliver ledt hen til den.

Kommuneplanlægning og klimatilpasning - problemer og potentialer

Konferencen stiller skarpt på de udfordringer som fremtidens klimaforandringer stiller til kommunernes planlægning.

Forskere og praktikere sætter fokus på facts og konsekvenser samt hvordan kommunerne i deres planlægning kan håndtere problemer såvel som potentialer ved fx temperatur- og vandstandsstigninger.

Om eftermiddagen er der mulighed for at tilmelde sig workshop A, B, C eller D, der byder på oplæg, debat og erfaringsudveksling om mere specifikke emner.

Konferencen henvender sig til kommunale praktikere og planlæggere og finder sted på Dragørfortet, der ligesom resten af Dragør Kommune er truet af fremtidige vandstandsstigninger.

PLAN09

dansk byplan
laboratorium

Tilmelding på www.byplanlab.dk

Velfærdsministeriet inviterer til endagsseminar om Landsbyer under pres

Velfærdsministeriet inviterer til et netværksseminar om områdefornyelse og de udfordringer og problemstillinger, kommunerne har i arbejdet med landsbyer og mindre bysamfund. Formålet med dagen er at skabe netværk på tværs af forskellige områdefornyelsesprojekter i landsbyer og mindre bysamfund og diskutere udfordringerne med:

- Sammenhæng mellem områdefornyelse og andre indsatsområder i landsbyerne
- Oplevelsesøkonomiens udfordringer og potentialer
- Koordinering og samarbejde i arbejdet med landsbyer og mindre bysamfund

Seminaret er gratis for lokale politikere og kommunale projektledere, der arbejder aktivt med områdefornyelse i landsbyerne samt LAG-koordinatorer, der indgår i samarbejde med kommunen omkring områdefornyelsesprojekter. For andre interesserede koster det 500 kr. Alle – både betalende og gratis – bedes tilmelde sig på www.byplanlab.dk.

Tilmeldingsfrist snarest og senest 27. februar 2009. Da der er begrænset antal pladser, anbefaler vi hurtig tilmelding.

12. marts 2009
10.00 -16.00

Hotel Glamsbjerg
Søndergade 3
5600 Glamsbjerg

dansk byplan
laboratorium